

VETENSKAPLIGA VARIABLER

Introduktionsuppgift inför provfisket vid Korsnäsudde

Grundbegreppen förklarade

Hur variabler samverkar i ett experiment

Viktigt att komma ihåg: Konstanta variabler är avgörande för att kunna dra säkra slutsatser. Om flera faktorer ändras samtidigt vet vi inte vad som orsakade resultatet.

De tre typerna av variabler

OBEROENDE VARIABEL

Det som forskaren medvetet ändrar eller manipulerar mellan olika försök i experimentet

Exempel från olika områden:

Växtodling: Olika mängder näringsämne till växterna

Medicin: Olika doser av ett läkemedel

Fysik: Olika temperaturer på vatten

Fiske: Olika färger på beten eller olika fiskeplatser

BEROENDE VARIABEL

Det som forskaren mäter, räknar eller observerar som resultat av förändringen

Exempel från olika områden:

Växtodling: Höjden på växterna efter 2 veckor

Medicin: Hur snabbt patienten tillfrisknar

Fysik: Hur snabbt vattnet förångas

Fiske: Antal fiskar som fångas eller storlek på fiskarna

KONSTANTA VARIABLER

Alla faktorer som måste hållas exakt lika i samtliga försök för att jämförelsen ska bli rättvis

Exempel från olika områden:

Växtodling: Ljus, temperatur, krukstorlek, jordtyp, vattenmängd

Medicin: Patientens ålder, vikt, andra mediciner, kost

Fysik: Luftfuktighet, kärlstorlek, mätinstrument

Fiske: Nättyp, tid på dygnet, väderförhållanden, mätmetoder

TANKEPROCESS: Är experimentet rättvist?

Steg-för-steg guide för att bedöma experimentkvalitet

Använd denna metod varje gång du ska avgöra om ett experiment är rättvist ("fair test") eller inte.

1 IDENTIFIERA DEN OBEROENDE VARIABELN

Vad är det som medvetet ändras mellan försöken? Det ska bara finnas EN sak som ändras åt gången.

Fråga dig: Vad testar de egentligen? Finns det bara EN faktor som är olika?

2 IDENTIFIERA DEN BEROENDE VARIABELN

Vad mäter de som resultat? Detta är det de vill se förändras på grund av den oberoende variabeln.

Fråga dig: Hur vet de om det blev någon skillnad? Vad tittar de på?

3 LETA EFTER KONSTANTA VARIABLER

Lista ALLA faktorer som kan påverka resultatet. Dessa MÅSTE vara lika i alla försök.

Fråga dig: Vilka andra saker kan påverka resultatet? Tid? Plats? Utrustning? Person? Väder? Metod?

4 KONTROLLERA OM KONSTANTA VARIABLER HÅLLS LIKA

Går igenom varje faktor du listade i steg 3. Är den verkligen lika i alla försök?

Fråga dig: Finns det NÅGON skillnad mellan försöken förutom den oberoende variabeln?

5 DRA SLUTSATS OM RÄTTVISA

Om någon konstant variabel INTE är lika mellan försöken → experimentet är INTE rättvist.

Fråga dig: Kan skillnaden i resultat bero på något ANNAT än den oberoende variabeln?

6 FÖRKLARA PROBLEMET OCH GE LÖSNING

Om experimentet inte är rättvist: Förklara exakt VILKEN variabel som inte är konstant och HUR det påverkar resultatet. Föreslå sedan en lösning.

Fråga dig: Hur skulle de kunna göra för att göra experimentet rättvist?

ÖVNINGSUPPGIFT: Tillämpa tankeprocessen

Scenario: Emma och Johan ska testa om fiskar biter bättre på maskar eller bröd. Emma fiskar med mask från bryggan klockan 07:00. Johan fiskar med bröd från stranden klockan 14:00. Efter en timme jämför de hur många fiskar de fångade.

Använd 6-stegsmetoden:

1. Vad är den oberoende variabeln?
2. Vad är den beroende variabeln?
3. Lista minst 5 faktorer som borde vara konstanta
4. Är alla dessa faktorer lika i båda försöken?
5. Är detta ett rättvist experiment? Varför/varför inte?
6. Om inte: Vad är problemet och hur fixar man det?

Praktiska exempel: Fiskeexperiment

Exempel 1: Färg på beten

Scenario: Lisa vill ta reda på om fiskar biter bättre på röda eller blå beten.

Oberoende variabel	Färgen på betet (röd eller blå)
Beroende variabel	Antal fiskar som fångas
Konstanta variabler	Samma plats, samma tid (2 timmar vardera), samma utrustning, samma väderförhållanden, samma teknik

Exempel 2: Höjd på fågelmatare

Scenario: Ahmed undersöker om fåglar föredrar frön från olika höjder.

Oberoende variabel	Höjden på fågelmataren (1m, 2m, 3m)
Beroende variabel	Antal fåglar som besöker mataren
Konstanta variabler	Typ av frön, mängd frön, plats i trädgården, tid på dygnet, väder, typ av matare

Planera ert provfiske vid Korsnäsudde

Kom ihåg vid planeringen:

- Välj EN eller FÅ oberoende variabler att testa (t.ex. plats nära vs. långt från risvasar)
- Bestäm FLERA beroende variabler att mäta (antal fiskar, storlek, art, etc.)
- Lista ALLA konstanta variabler och se till att hålla dem lika
- Tänk på: utrustning, tid, plats, väder, hantering, mätmetoder

Checklista inför fältarbetet:

1. Har vi identifierat vår oberoende variabel?
2. Vet vi exakt vad vi ska mäta (beroende variabler)?
3. Har vi listat alla konstanta variabler?
4. Kan vi hålla alla konstanta variabler lika?
5. Har vi dokumentationsmallar redo?